

Testamenti, sed per fidem Evangelicam. Si ergo salvi esse volumus, transeundum est ex fide judæorum, qua credebant Christum venturum, ac fidem Evangelicam, qua credimus Christum jam venisse: et sic mutandus est status fidei. Judæi quidem in veteri Testamento poterant salvari per fidem venturi Christi, sed jam per eam amplius salvari non possunt; sed necesse est, ut, relicita sua fide, amplectantur fidem Evangelicam, et credant Christum jam venisse. Vide Riberam in cap. II. Habac. v. 4.

5. Hinc iterum colligitur, quod ante dixi, fidem Evangelicam perfectiorem esse fide veteris Testamenti. Nam Evangelica supponit Christum jam venisse, et omnia mysteria redemptionis impleta esse. At fides veteris Testimenti expectabat Christum adhuc venturum, et supponebat mysteria redemptionis nondum esse incohata. Et ob hanc causam fit, ut fides veteris Testimenti aliquando non mereatur nomen fidei, sed tantum fides novi Testimenti, ut Galat. III, 23: «Prius autem quam «veniret fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam «fidem, quæ revelanda erat.»

CAPUT III.

DE SPE, PROMISSONE ET ORATIONE.

Sicut Fides duplex est, una divina, qua credimus Deo: altera humana, qua credimus homini: ita Spes duplex est, una divina, qua speramus aliquid à Deo, alia humana, qua speramus aliquid ab homine. De divina bic agimus. Et quia, quæ speramus à Deo, solent etiam promitti à Deo, et per orationem impetrari; agam simul de Promissione, et Oratione: idque hoc ordine: 1. Quid sit Spes. 2. Quæ bona in veteri Testamento fuerint promissa à Deo. 3. An etiam vita æterna fuerit promissa. 4. An oratio fuerit necessaria ad impetrandum ejusmodi bona. 5. Quæ fuit formula orandi in veteri Testamento. 6. An in veteri Testamento licuerit invocare Sanctos. 7. An licuerit orare pro defunctis.

QUÆSTIO I.

Quid sit Spes?

1. Respondeo: Est donum à Deo infusum, quo confirmatus homo, certa cum fiducia expectat ea bona, quæ à Deo promittuntur. Hic aliqua notanda sunt: 1. Quod Spes sit donum Dei, sicut fides: 2. Quod actus sit sperare seu expectare: 3. Quod objectum Spei sint bona à Deo promissa, et ab eo obtainenda. In quo multum differt à fide: nam fides versatur circa præterita, præsentia et futura. Credimus enim Christum natum esse, quod est præteritum: Christum sedere ad dexteram Patris, quod est præsens: Christum venturum ad judicium, quod est futurum. At spes versatur tantum circa futura: non enim speramus præterita, aut præsentia, sed futura, quæ nondum habentur: Rom. VIII, 24: nec quæcumque futura, sed tantum bona: nec quæcumque bona, sed à Deo promissa et obtainenda. Unde sequitur non esse actum spei Theologicæ, seu divinæ, de qua hic agimus, si spes te obtenturum aliquid bonum à principe, vel imperatore; sed actum spei humanæ, quæ sæpè vana est.

QUÆSTIO II.

Quæ bona in veteri Testamento fuerint promissa à Deo?

1. Respondeo: Hæc tria principaliter: Primo terra sancta fluens lacte et melle: Genes. XII, 7, et Exod. XIII, 5, et Exod. XXXIII, 1, et Deut. XIX, 9. Secundo affluentia bonorum temporalium: Levit. XXVI, per totum, et Deuter. XXVII per totum. Tertiò Christus Salvator: Deuter. XVIII, 15.

2. Duo priora promittebat Deus sub hac conditione: Si populus servaret legem Dei; sin securus, contraria mala ipsi minabatur. Hoc patet Deuter. XIX, 8: «Cum autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut juravit patribus tuis, et dederit tibi cunctam terram, quam eis pollicitus est, (si tamen custodieris mandata ejus, et feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Do-

«minum Deum tuum ; et ambules in viis ejus omni tempore.)» Et Deuter. xxvii, 1 : «Si autem audieris voces Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra: venientque super te omnes benedictiones istæ, et apprehendent te: si tamen præcepta ejus audieris.» Et Levit. xxvi, 3: «Si in præceptis meis ambulaveritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis, et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur.»

3. Hinc factum est primò, ut nullus israelitarum ex tot millibus, qui regressi erant ex Ægypto cum Moyse et Aarone, perveniret ad terram sanctam, quæ ipsis erat promissa, nisi Caleb et Josue, quia omnes, præter hos duos, murmuraverant contra Deum: Num. xiv, 27: «Usquequid multitudo haec pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audivi. Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: Sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac jacebunt cadavera vestra. Omnes, qui numerati estis à viginti annis et supra, et murmurastis contra me, non intrabitis terram, super quam levavi manum meam, ut habitare vos facerem, præter Caleb filium Jephone, et Josue filium Num.» Et Num. xxxii, 10: «Qui iratus juravit, dicens: Si videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Ægypto à viginti annis et supra, terram, quam sub juramento pollicitus sum Abraham, Isaac et Jacob; et noluerunt sequi me, præter Caleb filium Jephone Cenezærum, et Josue filium Num: Isti impleverunt voluntatem meam.»

4. Secundo factum est, ut illi, qui postea hababant in terra sancta, quotiescumque desererent legem Dei, afflicti fuerint fame, bello et peste. Et rursum, quotiescumque per veram pœnitentiam redirent ad Deum, habuerint pacem, fertilitatem et salubritatem. Legantur circa haec libri Judicum et Regum.

QUÆSTIO III.

An etiam vita æterna fuerit promissa in veteri Testamento?

1. Respondeo: Non fuit expressè promissa: undè hoc est discrimen inter novum et vetus Testamentum, quod in veteri promitterent bona terrena et temporalia: in novo cœlestia et æterna. In veteri dicebatur Isaiae 1, 19: «Si audieritis me, bona terræ comedetis.» In novo dicitur Matth. v, 3: «Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.» Hinc August. in Psal. LXXXI: «Deus, (inquit), se utriusque Testamento voluit esse auctorem, ut et terrena promitteret in veteri, et cœlestia in novo.» Qua causa? Quia alia est conditio servorum, alia filiorum. Servi accipiunt temporalem mercедem à suis dominis, et sic dimittuntur. Filii succedunt in perpetuam hæreditatem. Hoe insinuat Apostolus ad Galat. iv, 30 cum ait: «Nec enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.»

2. Quod dixi de promissione, dicendum etiam est de opposita comminatione. In veteri Testamento minabatur Deus penas et supplicia temporalia; in novo æterna. In veteri dicebat Isaiae 1, 20: «Si me ad iracundiam provocaveritis, gladii devorabit vos.» In novo dixit Matth. v, 22: «Qui dixerit fratri suo, fatue; reus erit gehennæ ignis.» Undè hoc discrimen? Ex disparitate servorum et filiorum, ut dictum est. Servi, qui malè se gerunt, minis et flagellis coerceri solent. Filii, si degeneres sint, à paterna hæreditate excluduntur.

3. Objici potest illud Levit. xviii, 5: «Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis,» et Ezech. xx, 11: «Dedi eis præcepta mea, et judicia mea ostendi illis, quæ faciens homo, vivet in eis.» Utroque loco promittit Deus vitam æternam servantibus legem.

Respondeo: Non promittit expressè vitam æternam, ut aliqui putant, sed vitam longam, quietam et omnibus bonis affluentem in hoc mundo. Ita explicant magni auctores, quos citabo. Et colligitur ex Apostolo Romanorum x, 5, ubi allegans prius testimonium, sic ait: «Moyses

«enim scripsit, quoniam justitiam, quæ ex lege est, qui secerit homo, vivet in ea. Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit, etc.» Hic distinguit duplēm justitiā: unam legalem seu Mosaicam, quæ consistit in observatiōne legis Mosaicæ; alteram fidei, quæ consistit in fide Christi per charitatem operante. De priori dicitur: *Homo, qui fecerit justitiam legis, vivet in ea*, idest, non incurrit pœnam mortis, quæ transgressoribus legis posita est. De posteriori dicitur: *Si in corde tuo credideris, quod Deus Christum suscitavit à mortuis, salvis eris*; Rom. x, 9. Ita Theodoretus, Ambrosius, Anselmus, Toletus, Cornelius et alii in Comment. illius loci.

4. Et confirmatur primò ex eodem Apostolo Hebr. viii, 6, ubi expressè ait novum Testamentum melioribus re-promissionibus sanctum esse, quam vetus. At hoc verum non esset, si in utroque expressè promissa esset vita æterna. Secundò ex aliis scripturis veteris Testamenti, ubi Deus vitam temporalem promittit servantibus legem, et mortem temporalem non servantibus legem: Exod. xx, 12: «Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram.» Et c. xxi, 17: «Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.» Et alibi sæpius.

QUÆSTIO IV.

An oratio fuerit necessaria ad obtinendum id quod in veteri Testamento promittebatur?

1. Respondeo: Fuit necessaria: non quidem absolutè, sed quia Deus sæpè nolebat dare, quod promiserat, nisi per orationem ab eo peteretur. Idque propter duplēm hominum utilitatēm: una est, ut frequenter orando et impetrando, acquirerent majorem fiduciam recurrenti ad Deum: altera, ut cognoscerent et profiterentur Deum esse honorum omnium auctorem, et ab eo solo vera bona obtineri posse. Ita D. Thomas in 2, 2. q. 83, art. 3 ad 3.

2. Exemplo rem demonstrabo: Deus promiserat populo judæorum pacem et tranquillitatem, et tamen non dabat nisi orantibus. Judic. iii, 9: «Clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos:»

et c. vi, 6: «Humiliatus est Israel valde in conspectu Madian: et clamavit ad Dominum, postulans auxilium contra madianitas. Qui misit ad eos virum prophētam, etc.»

3. Similiter promiserat, se missurum Messiam: et tamen Prophetæ orabant, ut eum mitteret. Exod. iv, 13: «Obsecro Domine, mitte quem missurus es.» Et Isaiae xlvi, 8: «Rorate cœli desuper, et nubes pluant justum: aperiat terra et germet Salvatorem:» et c. lxiv, 4: «Utinam dirumperes cœlos et descenderes.» Iud. 1, quod amplius est, Daniel suis precibus impetravit, ut citius mitteretur, quam putabatur mittendus. Dan. ix, 23: «Ab exordio precum tuarum egressus est sermo, etc.» Septuaginta hebdomades abbréviata sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio et prophēta, et ungatur Sanctus Sanctorum.»

QUÆSTIO V.

Quæ fuerit formula orandi Deum in veteri Testamento?

1. Respondeo: Fuit longè diversa ab ea formula, quæ est in novo Testamento. Nam iudei cum Deum orabant, vocabant illum *Dominum*: nos ex mandato Christi vocamus *Patrem*. Illi orabant, ut servi: nos oramus, ut filii. Illi dicebant cum Nehemia: «Quæso, Domine Deus cœli, fortis, magne atque terribilis, fiant aures tuæ auscultantes, et oculi tui aperti, ut audias orationem servi tui quam ego oro coram te hodie:» 2 Esdr. 1, 5: nos dicimus cum Christo: «Pater noster qui es in cœlis:» Math. vi, 9. Quo nomine sæpissimè utitur Apostolus, ut Rom. 1, 7: «Gratia vobis et pax à Deo Patre nostro:» et Rom. viii, 15: «Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamus, Abba, (Pater): etc.» 2 Cor. 1, 3: «Pater mise-ricordiarum:» et alibi. Item Christus in Evangelio Matth. v, 16: «Sic luceat lux vestra coram hominibus,

ut videant opera vestra bona , et glorifcent Patrem vestrum qui in cœlis est :» et ibid. v. 44: «Diligite inimicos vestros , ut sitis filii Patris vestri , qui in cœlis est , qui solem suum oriri facit super bonos et malos :» et v. 48: «Estote ergo vos perfecti , sicut et Pater vester cœlestis perfectus est , etc.»

2. Hinc sequitur primò verum esse , quod sæpè dixi , judæos fuisse in statu servorum , nos autem in statu filiorum : illos habuisse Deum pro Domino , nos pro Patre ; illos accepisse mercedem temporalem , nos æternam : illos timore impulsos fuisse ad serviendum , nos amore . Secundò sequitur nos esse fratres et cohæredes Christi , illos non fuisse : quo spectat illud Rom. viii , 17: «Si autem filii et hæredes : hæredes quidem Dei , cohæredes autem Christi .» Et Hebr. ii , 11 loquens de Christo , ait : «Non confunditur fratres eos vocare .» Et ratio est , quia habemus eundem Patrem cum Christo .

Dices : Etiam in veteri Testamento Deus vocabatur Pater judæorum , ut Isa. lxiii , 16: «Tu enim Pater noster , et Abraham nescivit nos .» Et Jer. xxxi , 9: «Factus sum Israeli Pater , et Ephraim primogenitus meus est .» Ergo ex hac parte nullum est discrimen inter judæos et christianos ; nec inter vetus ac novum Testamentum . Respondeo : Magnum est discrimen . Primò ex parte legis seu præcepti : nam judæi secundum legem Mosaicam non utebantur nomine *Patris* , quando orabant Deum , sed nomine *Domini* , ut dictum est . At christiani secundum legem Evangelicam jubentur usurpare nomen *Patris* ; jubentur enim sic orare : *Pater noster qui es in cœlis* . Secundò ex parte consuetudinis : nam in veteri Testamento non erat consuetum , ut vel Sacerdotes , vel populus Deum appellaret Patrem : Soli Prophetæ aliquando id fecerunt extraordinariè , et quidem duplice sensu . Primò prædicendo fore ut Deus , qui tunc erat Dominus judæorum , futurus esset Pater Christianorum . Sic intelligendum est illud Jeremiæ loco citato : «Factus sum Israeli Pater , et Ephraim Primogenitus meus est ,» quasi dicat , in novo Testamento , quando judæi convertentur ad fidem Christianam , tunc ero Pater Israelis et Ephraim . Et sic explicat Apost. 2 Cor. vi , 18 , citans testimonium

Jerem. his verbis : «Ero vobis in Patrem , et vos eritis «mihi in filios et filias , dicit Dominus omnipotens :» ubi illæ duæ particulae , *Ero* , et *Eritis* denotant tempus novi Testamenti . Porrò per nomen Israelis possunt intelligi judæi , qui erant convertendi ex tribu Juda , et Benjamin ; et per nomen Ephraim , qui erant convertendi ex decem tribubus , quales fuerunt Petrus , Andreas , Philipus , Nathanael . Secundò insinuando Deum non quidem vocatum fuisse Patrem judæorum , potuisse tamen vocari , si servassent legem à Deo prescriptam . Sic intelligendum est illud Isaiae 1 , 2: «Filios enutrivi et exaltavi : «ipsi autem spreverunt me .» Et Malach. 1 , 6: «Filius honorat patrem , et servus dominum suum . Si ergo Pater ego sum , ubi est honor meus ?» Et alia similia . Vide D. Aug. l. 2 de ser. Domini , c. 4 , ubi hæc omnia prosequitur .

3. Hic notandum est Deum triplici titulo posse appellari Patrem . Primò titulo creationis et conservationis : sic omnium creaturarum potest dici Pater ; et sic vocatur Pater pluviae , Job. xxxviii , 28 . Secundò titulo redemptionis . Tertiò titulo regenerationis et adoptionis . Utroque titulo vocatur Pater justorum novi Testamenti juxta illud Joann. 1 , 12: «Quotquot autem receperunt eum , dedit «eis potestatem filios Dei fieri .»

4. Quæres : Quare in veteri Testamento vocatus sit Deus deorum , ut Ps. xl ix , 1: «Deus deorum Dominus «locutus est .» Et Ps. cxxxv , 2: «Confitemini Deo deo-«rum , quoniam in æternum misericordia ejus .» Et Dan. xi , 36: «Adversus Deum deorum loquetur magnifica .» Respondeo : Hla phasis duplice usurpata fuit in Scripturis . Primò à judæis , qui agnoscebant unum Deum . Et tunc sensus est ; *Deus deorum* , idest , Deus noster , qui est solus Deus : vel Deus noster , qui non solùm est supra homines , sed etiam supra deos gentilium , qui sunt falsi dei . Et sic intelliguntur testimonia citata . Idem sensus aliis verbis exprimitur Psal. cxxxiv , 5: «Ego cognovi , «quod magnus est Dominus , et Deus noster præ omnibus «diis .» Secundò ab infidelibus , qui agnoscebant plures deos . Et tunc sensus est : *Deus deorum* , idest , præcipuus inter deos . Et sic videtur intellexisse Nabuchodonosor

rex, cum dixit Danieli: «Verè Deus vester, Deus deorum est:» Daniel. II, 47. Vide Maldonatum in illum locum.

QUÆSTIO VI.

An in veteri Testamento usitatum fuerit invocare Sanctos?

1. Respondeo: Usitatum fuit invocare Sanctos Angelos, non tamen sanctos homines, qui ex hac vita decesserant. Prior pars probatur ex variis Scripturæ testimoniis. Primò ex illo Gen. XLVIII, 15: «Deus, in cuius conspectu ambulaverunt Patres mei, Abraham et Isaac: «Deus, qui pascit me ab adolescentia mea usque in praesentem diem: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, «benedicat pueris istis.» Ubi Jacob Patriarcha primò quidem invocat Deum, deinde Angelum custodem, pertens ab utroque benedictionem pro filiis Josephi, nempe pro Ephraim, et Manasse.

2. Secundò ex illo Job. V, 1: «Voca ergo, si est, qui tibi respondeat, et ad aliquem Sanctorum convertere.» Ubi nomine Sanctorum intelligit Angelos, ut exponit Augustinus in annotationibus in Job: Bellarminus lib. I de Sanctis, cap. 49: Emmanuel Sa in Notationibus. Similis est modus loquendi cap. 45, v. 45: «Ecce inter Sanctos ejus (id est, inter Angelos) nemo immutabilis.» Est igitur hic sensus: «Convertere ad aliquem Sanctorum,» id est recurre ad aliquem Angelum, qui causam tuam defendat apud Deum. Et hoc fecit Job, ut patet ex sequenti testimonio.

3. Tertiò ex illo Job. XIX, v. 21: «Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.» Ubi Job, sicut illi suasum erat, invocat amicos suos, id est Angelos, ut auctores citati interpretantur. Et colligitur ex cap. XXXIII, v. 23: «Si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus, ut annunciet hominis aequitatem, miserebitur ejus, et dicet: «Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inveni in quo ei propitier.» Sensus est: si aliquis Angelorum (quos invocavit Job, dicendo, *Miseremini mei*) interces-

sit pro eo apud Deum, futurum est, ut Deus misereatur Jobi propter ejusmodi intercessionem, et dicat Angelo intercessori: *libera eum, etc.*

4. Posterior pars probatur, quia nusquam legimus in veteri Testamento, quod aliquis directè invocaverit Sanctos Patriarchas aut Prophetas, qui ex hac vita decesserant.

Dices: Moyses invocavit Sanctos Patriarchas: Exodi XXXII, 13: «Recordare Domine Abraham, Isaac et Jacob, servorum tuorum.» Respondeo: Hæc tria distinguenda sunt: Primò directè invocare Sanctos, dicendo: *Sancte Abraham ora pro me.* Hoc autem numquam factum est in veteri Testamento. Secundò directè orare Deum, ut sit nobis propitius propter merita Sanctorum. Hoc factum est in veteri Testamento. Nam Salomon oravit Deum, petendo ab illo subsidium propter merita patris sui David jam defuncti, ut Ps. CXXXI, 4: «Memento Domine David et omnis mansuetudinis ejus:» et infra v. 40: «Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui;» id est, propter fidele obsequium, quod tibi præstítit pater meus, cum in hac vita mortali esset, rogo te, ne confundas faciem meam, qui loco patris mei unctus sum in regem. Tertiò directè orare Deum, ut sit nobis propitius propter pactum cum Sanctis initum. Hoc etiam factum est in veteri Testamento loco supracitato: «Recordare Abraham, Isaac et Jacob, servorum tuorum, quibus jurasti per semetipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum, sicut stellas cœli: et universam terram, de qua loquutus sum, dabo semini vestro, et possidebitis eam semper.»

Hinc perspicuum est, quæ sit differentia inter vetus et novum Testamentum, quod attinet ad invocationem Sanctorum. Nam tametsi veteres soliti sint invocare Angelos, sicut nos facimus; non tamen soliti sunt directè invocare alios Sanctos, sicut nos facimus. Non enim dicebant, *Sancte Abraham ora pro nobis:* sicut nos dicimus: *Sancte Petre ora pro nobis.* Ratio est, quia Sancti in veteri Testamento non erant in cœlo et cœlesti gloria, sed in loco subterraneo, quasi in carcere inclusi. 1 Petr. III, 19, ac proinde non poterant ordinariè ac infallibiliter

cognoscere viventium preces et invocationes. At Sancti in novo Testamento sunt in celo, ubi clare vident divinam essentiam, et in ea tanquam in vivo speculo, nostras necessitates et orationes intuentur. Unde D. Gregor. lib. 4, Dialog. cap. 33 de illis sic scribit: *Quid est, quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?* De quo plura dixi in opusculo de invocatione Sanctorum.

QUÆSTIO VII.

An in veteri Testamento usitatum fuerit orare pro defunctis?

1. Respondeo: Fuit usitatum, ut colligitur ex lib. 2 Machab. xii, 42: ubi Judas Machabæus curabit offerri sacrificium pro mortuis. Textus sic habet: «At verò fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes qua facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans, (nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur, et evanum orare pro mortuis) et quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberem repositam gratiam. Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.» Ubi tria notanda sunt: 1. Quod Judas curaverit orari pro mortuis. 2. Quod id fecerit ad exsolvenda illorum peccata. 3. Quod laudabiliter fecerit.

2. Dices 1: Libri Machabæorum non sunt canonici, quia non habentur in canone judæorum. Respondeo: Sunt canonici, ut docet Innocentius, Augustinus et alii passim, quos citavi cap. 1, q. 1. Nec obstat quod non sint positi in canone judæorum, quia ille canon factus est, antequam libri Machabæorum conscriberentur: non ergo mirum est, si in illo canone non habeantur. Habentur tamen in canone christianorum, ut patet ex auctoribus citatis. Unde August. lib. 48 *de civitate Dei*, cap. 6: «Machabæorum libres non judæi, sed Ecclesia pro canonis habet.»

3. Dices 2: Etiam si constet Judam Machabæum curasse offerri sacrificium pro mortuis, non ideo sequitur legitimè id factum esse; nam multa narrantur in Scriptura, quæ non legitimè facta sunt. Respondeo: Sic ut constat Machabæum id fecisse; sic etiam constat laudabiliter fecisse. Quod tripliciter probo: 1 ex verbis Scripturæ: «Santa ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare:» 2 ex consensu totius Ecclesiae catholice, quæ imitatur factum Judæ: 3 ex persona ipsius Judei, fuit enim vir laudatissimus, et tantæ auctoritatis apud judæos, ut institerit festum Encæniorum, lib. 1 Machab. iv, 59, quod adhuc tempore Christi publicè celebrabatur, et ab ipso Christo fuit cohonestatum. (Joan. x, 22.)

4. Dices 3: Illi, pro quibus Judas curavit offerri sacrificium, erant sacrilegi; quia furati erant donaria idolorum, quod apertè pugnabat cum ipsorum lege: Deut. vii, 25: «Sculptilia eorum igne combures: non concupiscas argentum et aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatione est Domini Dei tui. Nec inferes quipiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut et illud est.» Unde constat mortuos fuisse in peccato mortali: at peccatum mortale non tollitur post hanc vitam. Resp.: Hic aliqua certa sunt, aliqua incerta. 1. Certum est eos, de quibus agitur, contra legem pecasse, sive mortaliter, sive venialiter. 2. Peccatum mortale, quoad culpam, non tolli post hanc vitam. 3. Si ergo aliqui ex illis mortui sint in peccato mortali, non profuisse illis sacrificium. 4. Si autem verè doluerint de peccato ante mortem, profuisse; non ad tollendam culpam, quam soppono per contritionem sublatam esse; sed ad poenam temporalem expiadandam. Hæc incerta: 1. An omnes peccaverint mortaliter in illo facto; quia poterant aliqui excusari à peccato mortali, vel propter parvitatem materiae, quam abstulerant, vel ex aliquo alio capite. 2. An omnes, qui peccarunt mortaliter, mortui sint in peccato mortali; quia aliqui fortè babuerunt veram contritionem ante mortem. Si ergo aliqui, vel non peccaverint mortaliter, vel certè doluerint de peccato mortali, rectè pro illis sacrificium oblatum est. Et quamvis Judas Machabæus id

certò non sciverit, fecit tamen laudabiliter, pro omnibus sacrificium offerendo. Sicut etiam nos quando oramus pro absentibus, sèpè nescimus in quo statu illi sint: an scilicet viventes, an mortui benè, an malè dispositi: digni, an indigni: prædestinati, an reprobi: et tamen non malè facimus pro illis orando.

5. Habemus similia exempla in Scripturis. Certè Stephanus, cum oraret pro lapidantibus, non sciebat in quo statu quisque illorum esset: an scilicet ex eorum numero, quibus ad salutem profutura esset sua oratio, sicut profuit Saulo: an ex aliorum numero, quibus profutura non esset, cujusmodi erant plerique Pharisæi. Et tamen pro omnibus sine exceptione oravit: *Ne statuas illis hoc peccatum.* At idè oratio illius culpanda? Absit. Similiter apostolus Paulum dum Romæ esset in vinculis, scriberat ephesiis et colossensibus ut instanter, et omni tempore pro ipso orarent. (Ephes. vi, 19, et Coloss. iv, 3.) Nec dubium est, quin id fecerint. Et tamen, dum postea, elapso temporis intervallo, pro absente orarent, merito poterant dubitare in quo statu ipse tunc esset: an adhuc Roma teneretur in vinculis, an capite jam plexus, aut alio ablegatus esset. At idè non rectè orabant? Idem ergo judicium esto de Juda Machabæo. Nescierit sanè in quo statu mortui essent illi, pro quibus sacrificium offerebat; non idè malè fecisse putandus est.

CAPUT IV.

DE CHARITATE, ET PRÆCEPTIS CHARITATIS.

Duplex est Charitas: Una naturalis, qua diligimus Deum et proximum secundum dictamen luminis naturæ: Altera supernaturalis, qua diligimus Deum et proximum secundum dictamen luminis fidei. Prior potest esse in ethniciis, posterior tantum in fidelibus. Hic agimus de posteriori. Et quæritur: 1, quid sit Charitas: 2, an in veteri Testamento fuerint duo præcepta charitatis: unum de diligendo Deo ex toto corde: alterum de diligendo

proximo sicut seipsum: 3, an prius præceptum de diligendo Deo ex toto corde, sit possibile in hac vita: 4, an posterius præceptum de diligendo proximo intelligatur tantum de amico, an etiam de inimico: 5, quid sit diligere proximum sicut seipsum.

QUÆSTIO I.

Quid sit Charitas?

1. Respondeo: Charitas est virtus à Deo infusa, qua Deus diligitur propter se, et proximus propter Deum. Hæc partim convenit cum Fide et Spe, partim discrepat. In eo convenit, quod sit supernaturalis, et à Deo infusa, sicut Fides et Spes. In eo discrepat quod sit perfectior Fide et Spe, juxta illud 1 Corinth. xiii, 13: «Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem horum est Charitas.» Est autem ex duplice capite perfectior: Primo quia Fides et Spes, sicut etiam aliæ virtutes nihil prosunt sine Charitate, ut prolixè ostendit Apostolus loco citato. Et hoc sensu docent theologi cum D. Thoma in 2. 2. q. 23, art. 8 Charitatem esse formam, animam et vitam aliarum virtutum. Nam sicut corpus humanum habet omnem vim et facultatem operandi ab anima, quæ est vita et forma corporis, sic aliæ virtutes habent omnem vim ac valorem merendi à Charitate. Unde Augustinus lib. 15 de *Trinitate*, cap. 18: «Ipsam fidem non facit utilē, nisi adsit Charitas. Sine Charitate quippe fides potest quidem esse, sed non et proficere.» Secundò quia fides et spes includunt quamdam imperfectionem: fides quidem obscuritatem; spes vero dilationem boni, quod speratur. At Charitas nullam includit imperfectionem. Hinc infert Apostolus Fidem et Spem, quia imperfectæ sunt, non manere in beatis in cœlo: Charitatem, quia perfecta est, manere: 1 Cor. xiii, 8.

2. Propter hanc perfectionem dici solet Charitatem eminere inter virtutes, sicut aurum eminent inter metalla, ignis inter elementa, sol inter planetas, cœlum empyreum inter orbes cœlestes, Seraphim inter Angelos. Nam Charitas, qua diligimus Deum et proximum, est quasi